

MUXTOR AUEZOV HIKOYALARIDAGI ZIDDIYAT

Abduraxmanova A.E.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

Tayanch soʻzlari: nutq sanʼati, tabiatli adabiyot, yovvoyi tabiat, ehtiros, feʼl-atvori, beqiyos asarlari, ijtimoiy ong.

Ключевые слова: риторика, литература о природе, живая природа, страсть, характер, выдающиеся произведения, общественное сознание.

Keywords: rhetoric, nature literature, wildlife, passion, character, outstanding works, social consciousness.

Kirish. 20-asrning birinchi choragidagi maʼnaviy yuksalish qozoq nutq sanʼatiga koʻplab isteʼdodli kishilarni berdi. Alash harakati, istiqlol yoʻlidagi jadal qadamlari, milliy ongni uygʻotishdagi xayrli ishlari, shijoatli shiorlari qozoq adabiyoti taraqqiyot yoʻnalishiga ijobiy taʼsir koʻrsatganini barchamiz yaxshi bilamiz. Jamiyatdagi begʻuborlik gʻoyasi soʻz sanʼatini yangicha mazmun bilan shakllantirdi desak, Muxtor Auezovni ana shunday tabiatli adabiyotning oʻta isteʼdodli namoyandasi sifatida nomlash oʻrinlidir.

Qozoq Sahroi har doim ham oʻzining oʻchmas oʻrniga ega boʻlgan isteʼdodlarga boy emas. Ulardan biri - yozuvchilikka moyil, ilhom uchqunlari uchqunli shaxs Muxtor Auezovdir. Uning asarlarida oʻz davri qiyofasi ochib berilgan, oʻsha davr rivoji bilan turli-tuman taqdirilar boshidan kechirgan inson hayoti tasvirlangan. Muxtor Auezov asarlariga zamon oʻlmas nur sochdi, chunki har bir asar uning oʻz xalqiga boʻlgan alohida mehridan tugʻilgan. Rassom asarlarida himoyasizlar mavzusi asosiy mavzudir. Qadimgi qozoq qishlogʻidagi ijtimoiy tengsizlik, adolatsizlik, zulm, mustamlakachilik, umuman, himoyasizlar kuni yozuvchi asarlarining dolzarb mavzuidir. Biroq, adib oʻzining har bir asarida istiqlol uchun kurashayotgan xalq himoyalalmagan, balki uning ruhi kuchli, gʻururli ekanini koʻrsatib bergan.

Muxtor Auezov hikoyalari asosan tragediyaga asoslangan. Qarama-qarshiliklar asar mavzusida, hikoyaning borishida, syujet chizigʻida,

qahramonlar o'rtasidagi ziddiyatda uchraydi. Bu hikoyalarda yovuzlik, shafqatsizlik va zolimlik hukm suradi. Bosh qahramonlar qayg'uli vaziyatda bo'lib, voqea fojia bilan yakunlanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Yozuvchilik faoliyatini dramaturgiyadan boshlagan va u bilan san'atning boshqa sohalari qatori bellashgan, uni umrining oxirigacha rivojlantirib, takomillashtirgan va uni 1921 yilda maydonga olib chiqqan Muxtor Auevov "Himoyasizlar kuni" qissasini yozadi.

"Himoyasizlar kuni" asari o'quvchi ko'ziga tubjoy qozoq qishlog'idagi kambag'allar hayotini bir ko'z bilan ochib beradi, kambag'al, himoyasiz xalq hayotidagi dahshatli iztirob va iztiroblar haqida katta samimiyat bilan ta'sirchan hikoya qiladi. Himoyalanganlar uchun hayot qiyin! Agar bugungi odamlar kechagi o'z vatandoshlarining ahvolini bilmasalar, bugungi ahvolning qadriga eta olmasdilar. Ayni paytda "Himoyasizlar kuni"ning tarbiyaviy ahamiyati ham katta.

Hikoya juda ta'sirli tabiat tasviri bilan boshlanadi: "S. Shaharni janubi bilan bog'laydigan tuproq yo'lda Arkaliq degan tog' bor. Uzoqdan orqaliq ko'rinib, cho'lning uzoq va zerikarli yo'lida charchagan karvonni xursand qiladi. Yo'lning og'zida eni o'n kilometrga yaqin bo'lsa-da, uzun va tor bo'lgan birgina tizma bor. Jigarda ham, tashqarida ham unga joy yo'q. Kemerli qirg'oqdek yolg'iz bo'lib, qish kuni terisini shamol essa ham uning boshpanasi yo'q. Qishning boshida ikki tomondan qor olib, tuxumdek tekislanadi". Yozuvchi maydonni bejiz vahshiyona tasvirlagani yo'q. Bu rasm o'quvchini qozoq xalqining qashshoq ahvolini, qishda uning ruhi qattiq siqilgan ahvolini tasvirlashga tayyorlaydi.

Uzoqdan ham ko'rishi yalang'och va g'amgin, to'nqir-to'nqirsiz bu tipdagi Arkalik o'quvchiga o'ziga xos yolg'izlik, yolg'izlik hissini uyg'otadi, yovvoyi tabiatning qandaydir noma'lum sirini his qiladi. Tushgan sho'r, bo'sh tuproq, qahraton qish, shiddatli bo'ron... Bu hududdagi tabiat manzarasi qandaydir qorong'ulikdan darak beradi, odamni og'ir o'yg'a soladi. Shunda bu rasm nafaqat tabiatning timsoli, balki zamon xarakteri, inson taqdirining turi hamdir.

Kushikboy afsonasidan keyin hikoyaning asosiy ipi boshlanadi va to'qishda davom etadi: Yanvar kuni dunyoni o'zining qizil nurlariga ajratadi va o'quvchi ko'z o'ngida yana boshqacha manzara ochiladi: "Turgan uzun, yupqa bulutlarning rangi. quyoshga yaqin qalin olovda qizdirilgan temirdek qip-qizil, undan uzoqroqda esa "bir avlod nuri yalagandek" turganlar. Nahotki, "quyoshning qizil nurlari dalani ham, tog'larni ham o'z rangiga aylantirgan", hatto "g'arb tomondan esgan mayda qor quyosh ostida pushtirang ko'rinadi".

Hozir Qo‘shiqboy ustidan o‘tgan tuproq yo‘lda shahardan bir juft ot, orqalik yuzida kelayapti. Sariq chanada yengil yuk ko‘targan ikki yaxshi kiyingan yigit”. Ikki qo‘ng‘ir otning charchoq alomatlarini sezmay, har gal murabbiy taqillaganida “oldinga intilib, ingrab” turgan joylarini o‘qisangiz, xuddi shu chanada o‘tirgandek bo‘lasiz. Qor ustida bemalol harakatlanadigan qulay chana shunchalik ta’sirliki, uni qo‘sh qo‘ng‘irranglar tez tortib, ingrashi bilan “etkazib beradi”. Bu yerdagi rasm plash emas, lekin yozuvchi faqat kerakli rasmni beruvchi tafsilotlar va varaqlarni tanlagan.

Bu panada yashagan Qo‘shiqboy botir avlodlari besh-olti uydan iborat kambag‘al manzilgohdir. Yozuvchi bu qishloqqa yo‘l olgan ikki sayohatchini tasvirlaydi. Biri Akan afandi, ikkinchisi do‘sti Kaltoy. Ularning ikkalasi ham sog‘lom odamlar emas. Akan janoblari ehtirosga to‘la edi. Kaltoy bundan xabar topib, G‘azizaning uyiga olib keldi, ochilmagan o‘n ikki gulning biri navbatdagi o‘ljasiga aylandi...

Bu kim, qanday odam? Aytish qiyin emas, bu parchadagi yorqin portretida hamma: “Bu yigit o‘ttiz yoshda. O‘rta bo‘yli, dumaloq tanasi, qisqa burun, cho‘chqa soqoli, kulrang yuz, yumaloq, tekis. Sovuq ko‘rinish bilan toraygan o‘tkir ko‘zlar va osilgan ko‘z qovoqlarida boshqa qattiqlik bor. Kichkina burun ko‘zlarga mos kelmaydi. Bu odamning kulgandagi shakli uning ishtiyoqi kuchli ekanligini bildiradi”.

Akan bo‘lining tashqi ko‘rinishidan ichki sirlari yaqqol ko‘rinadi. Unga hamroh bo‘lgan Kaltayning fe‘l-atvori, ijodi ham Akannikiga o‘xshashligi ko‘rsatilgan: “U muloyim va gapdon odam edi, kechalari Aqonning yurishiga juda mos edi”.

Tashqi ko‘rinishi yaltiroq bo‘lgan Akan afandining fe‘l - atvori shu tarzda namoyon bo‘ladi va hatto tirik odamdek timsollanib, individuallashadi.

G‘aziza-ak Uys – Akanning ham tashqi ko‘rinishi, ham ichki siri – qarama-qarshi qiyofasi – bu jilovsiz nafs va ko‘r ehtirosning quli. “Odobli va muloyim o‘sgan G‘oziza ozg‘in, ozg‘in, salgina sepkilli, dumaloq kulrang yuzli edi. G‘aziza birinchi ko‘rgan lahzadanoq o‘zining jozibasini his qiladigan yigit. Uning uyatchan, mayin ko‘rinadigan qora ko‘zlari va doim jahldor, chimirilgan qoshlarida chuqur tashvish izi bor. Shakl qayg‘uli, sekin. Yosh boshga o‘rnashib qolgan g‘am, yurakni yegan kasallik chiqib ketmoqda”.

Yuz yoshli G‘oziza boshidagi iztiroblar o‘quvchiga o‘zgacha ta’sir ko‘rsatadi, o‘quvchi e’tiborini yaqin do‘st, himoyachi, g‘amxo‘r hamrohga aylangan bu yosh qizga qaratadi.

Gaziza boshidagi eng yomon tashvish nima? Yozuvchi buni atroflicha ochib beradi va endi o‘quvchini G‘azizaning tashqi ko‘rinishidan ichki sirigacha olib

boradi: G‘azizaning “tashvishi bu uyda uch ayolning bevalik va yetimlikdir. Taqdir bo‘roni endigina ularning ustidan o‘tdi. Ombor oldidagi yosh qabrlar o‘sha bo‘ron natijasida dunyoga kelgan. Bu ayollarning quvonchi ham, umidi ham o‘liklar bilan birga o‘sha sovuq qabrga ko‘mildi. G‘azizaning otasi Jaqip va uning yagona yaqin ukasi Mukash qabrda yotgan ekan... Qo‘shnilar atrofiga yig‘ilib, G‘azizaning suyaklarini sovuqqa berib yuborganini o‘ylab tashlandiq otxonada ojiz, himoyasiz uchta ayol yiqilib yig‘laganda. qabrda, G‘azizaning yuragi doimo sanchilib, yuzi oqarib, ko‘zlaridan qaynoq yosh oqardi, to‘kishga yaqin edi”.

Bu qiyin vaziyat, og‘ir haqiqat. Bu vaqtda odam turli xil his-tuyg‘ularni boshdan kechiradi va turli yo‘llar bilan o‘ylaydi. Taqdir qanchalik shafqatsiz? Himoyasizlarning hayoti qanchalik og‘ir? Taqdir muhokamasi qanday sarguzasht!..

Ko‘ksida yuragi bor odam bu ayancli ahvoldan tebranib o‘tmagan bo‘lardi. Akan bo‘lsa-chi?

Akan bo‘lilar bunga e‘tibor bermaydilar. Ko‘zi ojiz kelinning yonida o‘tirgan, yoshi saksondan oshgan, “kichkina o‘tkir ko‘zlari kallikning suyuq qovoqlari ostidan chaqnab turgan, horg‘in sovuq o‘t chaqnayotgan” kampirning o‘z so‘zlarini gapirganda ham jilmayib qo‘ydi. ta‘riflab bo‘lmaydigan taqdir ...

“U yoshligidan butun xonadon tomonidan erkalanib, kaftida tutilgan bola. U hech qachon qanot qilmagan va tumshug‘ini qo‘rqitmagan. Qalbida or-nomus ham, jasorat ham birga o‘sdi. Qashshoqlikdan, himoyasizlikdan boshqa aybi yo‘q, bilimli, bilimli bola bu kunlarda nimani ko‘radi?”. Akan dunyoga qarshi yosh qizning kuchi yetmaydi. U buning qurboni bo‘ldi. G‘ururi bor qarshiliklari bilan hukm surgan qiz o‘lim orqali bu hayot bilan xayrlashdi. “Jinoyat qurboni bo‘lgan yosh o‘zining mashaqqatli hayotining iztirobli yo‘lida adashib, o‘limi mangu bo‘lgandek” .

Natijalar va muhokama. Har bir xalqning ma‘naviy hayotida “yuzdan – chopar, mingdan – ot chiqaradigan” asrlik shahsiyatlari, betakror iste‘dod sohiblari, zabardast allomalari, “shafqatini qon to‘kkan” daholar bo‘lishi shubhasiz. odamlar (A.Baytursinov). Ularning hayotiy taqdiri, ibrat namunalari, fazilatlarini bir-biriga nur sochayotgan, bir-birining o‘rnini bosgan, avvalgi xayrli ishlarini davom ettirib, to‘ldiradigandek tuyuladi. Bunday asr farzandlari – xalqimizning buyuk iste‘dod sohiblari har bir davrda yashab, o‘z insoniy burchini a‘lo darajada bajargan. Agar 19-asrda mamlakat tarixida Ibyray Oltinsarin xalq ta‘limi sohasida, Abay Kunanboyev milliy ma‘naviyatda alohida o‘rin tutgan bo‘lsa, 20-asrda, ayniqsa, ta‘lim-tarbiya sohasida Axmet Baytursinovning beqiyos asarlari va xalq ta‘limotlari, xalq ta‘limotlari, xalq

ta'limotlari, xalq ta'limotlari, xalq ma'rifatlarida Abay Kunanboyev alohida o'rin tutgan bo'lsa. Muxtor Auezov adabiy-madaniy hayotda ana shunday fikrlarni keltirib chiqaradi. Xalq tarixiga sekin nazar tashlasangiz, har bir davrdan bunday misollarni topish qiyin emas. Ma'lumki, biz so'z yuritmoqchi bo'lgan buyuk iste'dod sohibi M.Auezov bu uch devning hayotiy maqsadlariga alohida e'tibor qaratgan. Binobarin, Muxonning g'oyat serhosil ijodiy merosi o'tmishdagi buyuk donishmandlarning qonuniy davomi, ular bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ibratli jarayon, deyish mumkin. Shunday qilib, u o'zidan oldingi sherlar qila olmagan ezgu ishlarni amalga oshirdi, "Abay yo'li" roman-epopeyasi orqali o'z ona xalqining ma'naviy salohiyatini butun dunyoga namoyon etdi, qozoq xalqi yashab kelayotganini butun dunyoga ko'rsatdi. uzoq tor yo'llar va sirpanchiq yo'llar davrida ham er.

Universitetdagi ustoz haqida: "Qozoq xalqi ma'naviyat tarixida Abaydan keyin alohida farzand bo'lgan bo'lsa, bu Muxtor Auezov edi. Bu orada Abay og'zimizda yo'q. Auezov iste'dodining ma'naviy rivojlanishi Abay ijodidan boshlanadi. Abayning adabiyotimizdagi yagona munosib davomchisi esa Auezovdir", - deydi yozuvchi Abish Kekilboyev ("Qozoq adabiyoti", 1987 yil 25 sentyabr). Bu yil buyuk adib tavalludining 115 yilligi nishonlanadi. Bugungi kunga qadar adib ijodi tadqiqotchilar tomonidan turli tomonlardan ko'rib chiqiladi. Ammo adib ijodining bir o'ta mazmunli, eng sarmahsul yo'nalishlaridan biri bo'lib, hozirgacha ko'pchilik tadqiqotchilar e'tiboridan chetda qolayotgan jihati din mavzusidir, desak adashmagan bo'lamiz.

Har qanday davrda dinga ijtimoiy ongning muhim shakli, umuminsoniy sivilizatsiyaning tarkibiy qismi va chuqur ildizlarga ega ma'naviy ne'matlar sifatida qaraladi. Shuning uchun u har bir mamlakat, har bir xalqning kundalik hayotida muhim o'rin tutadi. Zero, din orqali insoniyat qadimdan atrof-muhitni bilish, uni ma'naviy jihatdan o'zlashtirish yo'llarini ko'rib chiqqan. Iste'dodli rassom buni butun qalbi bilan his qildi. Ya'ni, adibning boshqa asarlari va tadqiqot ishlarini bir chetga surib qo'yadigan bo'lsak, faqat "Abay yo'li" roman-epopeyasigina fikrimizni isbotlay oladi. Sababi, Abayning o'ziga xos taqdiri – tabiati, xulq-atvori, tafakkuri, bilimi, dahosi, butun borlig'ini ochib beradigan, shu orqali qozoq xalqining urf-odatlarini, urf-odatlarini, turmush tarzini tasvirlaydigan Abayday olim, bilimdon bo'lishni talab etadi. Abay kabi mutafakkir, Abay kabi diniy qobiliyatli. Muxan esa o'zida ana shunday xislatlar, muloqot qobiliyati borligini ko'rsata oldi. U daho Abayning nafaqat she'riy san'atini, balki uning ilmiy tafakkuri, diniy bilimi, yuksak dunyoqarashi, jahon miqyosidagi ezgu maqsadlarini ham zamonning voqea-hodisalari, davr holatlari orqali keng nafas bilan taqdim eta oldi.

“Burgut uyada nimani ko‘rsa, uchganda uni oladi”, deydi xalq hikmati. Buni Muxonning ulg‘ayib ketgan tarixidan yaqqol ko‘rishimiz mumkin. Zero, u ta‘lim olgan maktab adib chiqqan muhit – Auez Xo‘ja oilasi, bilim va ta‘lim-tarbiya olgan Kunanboy hoji ibratini ko‘rgan donishmand Abay muhiti, o‘z ta‘lim-tarbiyasi. Sharq mumtoz adabiyoti, rus va Yevropa ma‘naviyatining ilg‘or mutafakkirlari, uning siymolari boy adabiy-madaniy merosga ega edilar. Bo‘lajak adibning diniy qarashlari, ma‘naviy fikrlari bolalikdan shakllana boshlagan. Yozuvchining amakivachchasi Razzoq u haqida shunday deydi: “Men Muxtordan o‘n ikki yosh kattaman. U 1897 yilda Burli yaqinidagi Akakaranga shahrida norka mo‘ynasini olayotganda tug‘ilgan. Bola sutdan ajratilgach, Auez bobo va Dinasil buvilar qorniga kirib, to‘liq ulg‘aygan. Ko‘mirdek qora sochlarini, qora to‘rlarini, yoqimtoy nabiralarini chin yurakdan sevardilar. Uni doimo erkalab, tarbiyalagan. Olti yoshga to‘lganda bobosi unga arabcha xat ko‘rsatdi. Uning o‘ychanligiga misol bo‘la oladi: Bir guruh bolalar bobomizdan arab tilini o‘rganganlarida, iymon-e‘tiqodni yod olib, shukr qilishgan edi. ...Bobosidan qolishmagan Muxtor Abay ham duo oldi. Ulug‘shoir vafot etgach, uning qabrida Qur‘on tilovat qilgan bobomiz Auezxo‘ja edi. Shunda bobosi bilan g‘amgin yurt o‘rtasida borgan Muxtor qabrga tuproq solibdi. Bunday axloqiy tarbiya samaralarini uning kattalar ijodida, adabiy asarlarida yaqqol ko‘rishimiz mumkin. Yozuvchining g‘oyaviy-siyosiy, tarixiy-kognitiv tahlil yoki ilmiy izlanish maqolalarida bo‘lsin, din mavzusida erkin so‘z yuritishining yakuniy siri ham shunda bo‘lsa kerak.

Binobarin, M.Auezovning “Abay yo‘li” roman-epopeyasidagi barcha gumanistik g‘oyalarning ildizi, strategik va konseptual asoslarini uning diniy qarashlari, diniy tamoyillaridan izlash maqsadga muvofiqdir. Zero, barchamizga ma‘lumki, barcha jahon fundamental dinlari ezgu fikr, yuksak axloqiy fazilatlar, insonparvarlik qadriyatlarini targ‘ib qiladi. Asardagi ezgulik, insonparvarlik maqsadlari nuri esa uni tasvirlashda personajlarning axloqiy qarashlari va muallifning ma‘naviy-axloqiy pozitsiyasini farqlash jarayonida namoyon bo‘lishi kerak.

Aytilganidek, axloq muammosi “Abay yo‘li” roman-epopeyasining asosiy g‘oyaviy kanalidir. Ma‘lumki, bu, eng avvalo, “Islom bulog‘idan suv ichgan, turkiylik bilan tarbiyalangan” (J.Aymautov) buyuk ijodkorning axloqiy tafakkuri, axloqiy fazilatlarini, bilimi, islomiy hikmatlari va diniy tarbiyasidan kelib chiqqan. Shu o‘rinda M.Auezovning islomiy bilimi, umuman, chuqur diniy bilimlari haqida atoqli adib Taken Alimqulovning quyidagi xotirasini e‘tiborga olish o‘rinlidir: “Men buni o‘zim ko‘rmaganman. I.B.dan eshitdim. SSSR Yozuvchilar uyushmasi qabulxonasida Muxtor Auezov allaqachon

Nozim Hikmet bilan din haqida bahslashgan edi. “Muxtor Nozimning og‘zini ochmadi. Muxtorlar musulmonga tez, deb kim o‘ylabdi?! - deydi I.B. hayron. Taken Alimqulov o‘sha yillarda Moskvada SSSR Yozuvchilar uyushmasida adabiy maslahatchi bo‘lib ishlagan. Darhaqiqat, Turkiyada tug‘ilib, musulmon ta‘limini olgan, sovet qizil mafkurasi ta‘sirida ulg‘aygan Muxtor Auezovning dunyoga mashhur turk yozuvchisi Nozim Hikmatning og‘zini ochmagani mo‘jizadir.

“Abay yo‘li” romanidan mohir adibning din-islom ta‘limotiga bo‘lgan chaqqonligi, buyuk bilimdonligini adibga cheksiz minnatdorchilik bilan kuzatishimiz mumkin. Rassom asardagi har bir fikr va mulohazalarini o‘z qahramonlarining so‘zlari yoki muallif matnlari bilan tasdiqlaydi. Bu buyuk adibning buyuk ijodkorga yuksak ma‘naviy e‘tiqodi, diniy bilimi, islom ilmidagi tele-gey-dengiz savodxonligini ko‘rsatadi.

Xalqimizning chinakam shoiri Abdilda Tojiboyevning quyidagi hikoyasi Muxonning shaxs sifatidagi diniy qarashlari va e‘tiqodlarini ochib bergandek bo‘ladi:

“...Aymanquldi, M.Auezov onamni “Ayeke” der edi. Bir kuni Muxon uyimizga keldi. Rangi buzilgan.

Sheshem buni ko‘rib, Muxoga dedi.

– Muxtor, qara, qoshlaring to‘g‘ri kelmaydi, bilaman, birovdan xafa bo‘lganga o‘xshaysan? - u aytdi. Shunda Muxon ma‘yus, qovog‘ini burishtirgan ifodasini o‘zgartirmadi:

– Hoy, nima so‘rayapsiz? Ular taniqli joylar, dedi u.

Shunda Aymanqul:

- Balki, Xudo uyning tomini xalqi buzsa, qutulolmas, - dedi.

Muxon o‘sha yerda silkinib, xursand bo‘lib ketdi.

“Yaxshi so‘z – yarim yolg‘on” parchasidan atoqli Aytis shoirning suyukli onasi, ko‘zga ko‘ringan she‘riyat shoiri qudratli Yaratganga: “Balki Xudo uyning tomini tomdan to‘xtata olmas. uyning” yozuvchiga ilhom baxsh etgan “noqulay” qoshlarning ko‘nglini ko‘targan.

Romandagi asosiy fikr kanali, insonparvarlik namunalari va odob-axloqi buyuk Abayning o‘ttiz sakkizinchi g‘azalidagi “Qur‘on ezgu ishlarga to‘la” degan fikridan kelib chiqqandek. Buni ishdagi quyidagi tematik kanallar orqali tekshirish mumkin, shu bilan birga ularga aql ko‘zlari bilan e‘tibor qaratish mumkin:

“Abay yo‘li” roman-epopeyasida ta‘lim-tarbiya bilan bog‘liq islomiy munosabatlar;

Asardagi dindorlar obrazi;

Roman dostonidagi diniy tushunchalar, e'tiqodlar, diniy marosimlar;
Asarda dinga oid maqollar, iboralar, atamalar, frazeologik birliklar.

Bu mavzularning har biri asarga yangicha nuqtai nazardan baho berish, ma'naviy qadriyatlarimizni bugungi davr talablari asosida qadrlash va e'zozlash, insonparvarlik fikrlarini shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

M.Auezov: "Abay Sharqdan olgan qadriyatlarning boshlanishi islom dinidir. ...Abay aniq dindor shoir. Din-islom yo'li asoslariga sig'inib, doimo Alloh, Payg'ambarimiz, Islom iymon-e'tiqodi haqida gapirganligi din ustozining tushuncha va e'tiqodini ko'rsatadi. Har bir dindor musulmonning og'zida, tilida ham, she'riy lug'atda ham duo va sajda so'zlari bor, deb bejiz aytmagan. Buni roman-eposning uzunligi, mazmun-mohiyati, g'oyaviy-badiiy xarakteridan anglash qiyin emas. Endi romandagi tarbiya masalasiga diniy nuqtai nazardan e'tibor qaratsak. "Qiyoda" bobida: "Abay kechki payt Zeredan chiqqach, buvisining to'shagiga o'tirib, Qur'onni tarjima qila boshladi. Onasining ruhiga bag'ishlagan "Qur'on-xatmi"sini mullaga o'rgatmay, o'qib berardi. Bir juma kuni bir Qur'onning ikki tarjimasi chop etildi. Shu kunlarda Kunanboy kechki ovqat paytida Abayga dedi:

– Tarjima qilyapsan, - dedi, Abay javob bermadi. Kunanboy shunday holatda uch-to'rttasini taqillatib yuboradigan mullalarni esladi. Abay ichki sababni aytmadi. U tez o'qiydigan ham edi.

Xulosa. Abay Qur'onni o'zgacha qiziqish bilan, shoshmasdan, singlisining savobini olishini shunday jimgina, duo qilib o'qiydi. U uzoq vaqt Qur'onning qaysidir qismida o'tiradi va yolg'iz, yashirin fikrlarni o'ylaydi. Bu buvisining insoniy va onalik fazilatlariga motam tutish edi. "O'zining samimiy minnatdorchiligini bag'ishlash ham ibodatli tilak sifatida ko'rilishi mumkin", deydi u. Bu parchadan Abayning chinakam ma'naviy e'tiqodi kuchli, diniy bilimi chuqur ekanligini ko'rish mumkin. Bu yerda uning Qur'on qiroatidan, ayniqsa, "Kalom-sharip"dan (Muqaddas kalom yoki Allohning kalomi) mullaga, Islom shariatiga ko'ra yozishidan, avlodlari va yaqinlari. vafot etgan kishi, "Alloh rozi bo'lsin", "Yolg'onchilik Biz bilamizki, u o'z yurtini obod qilish niyatidadir", "Iymon keltirgin", "Allohning nuri va shifoati bilan bo'lsin. Payg'ambarimiz". Ulug' san'atkor islom dinida marhumning ruhiga maktub-Qur'on tilovat qilib, duo o'qisang, marhumga ham Alloh taolo ulug'ajr yozib qo'yishini e'tiborga olganini tushunishimiz mumkin. o'qib, ibodat qildilar.

Adabiyotlar:

1. Аuezov M. Эңгiмелер. Алматы: Жалын, 1987.
2. Қабдолов З. Таңдамалы шығармалар. (Екі томдық таңдамалы шығармалар) 1-том. Алматы: Жазушы, 1983.

3. Өуезов М. Қорғансыздың күні. Алматы: Атамұра, 2002.
4. Қабдолов З. Өуезов. Алматы: Санат, 1997.
5. Нұрғали Р. Драма өнері. Алматы: Санат, 2001.
6. Нұрғали Р. Қазақ әдебиетінің алтын ғасыры. Астана: Күлтегін, 2002.
7. Кекілбайұлы Ә. Кемел. // Егемен Қазақстан. 28 қыркүйек, 2007 ж. №306

РЕЗЮМЕ

20-asr qozoq adabiyoti va madaniyatining cho‘qqisi bo‘lgan xalqimizning huquqshunos adibi, buyuk Muxtor Omarxonuli Auevov merosini o‘rganish va mulohaza yuritish uchun har bir davr, har bir avlodning o‘ziga xos so‘zlari, mulohazalari bo‘lishi shubhasiz. Mustaqil yurt sifatida buyuk adib merosiga bo‘lgan e‘tiborimiz ana shunday intilish ifodasi bo‘ladi. Asrlar davomida ko‘chmanchi hayot kechirib, 19-asr o‘rtalarida chorrahaga kelgan ijodkor haqida ko‘plab izlanishlar davom etadi.

РЕЗЮМЕ

Несомненно, у каждой эпохи и каждого поколения есть свои слова и мнения, которые следует изучать и размышлять над наследием великого Мухтара Омарханули Ауэзова, писателя-правоведа нашего народа, являющегося вершиной казахской литературы и культуры XX века. Наше внимание как независимой страны к наследию великого писателя является выражением такого стремления. Продолжается множество исследований о художнике, который веками вел кочевой образ жизни и оказался на распутье в середине XIX века.

SUMMARY

Undoubtedly, every era and every generation has its own words and opinions to study and reflect on the legacy of the great Mukhtar Omarkhanuli Auevov, the legal writer of our nation, who is the pinnacle of Kazakh literature and culture of the 20th century. As an independent country, our attention to the legacy of the great writer is an expression of such aspiration. A lot of research continues about the artist who lived a nomadic life for centuries and came to a crossroads in the middle of the 19th century.